

ЗИГМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою університету

Протокол №10 від
«11» червня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ТРАВМОФОКУСОВАНЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ
КОНСУЛЬТУВАННЯ»**

Освітній рівень: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Спеціальність С4 «Психологія»

Освітньо-професійна програма "Психологія"

Статус дисципліни: вибіркова

Форма навчання: денна

<u>Форма навчання</u>	<u>Курс</u>	<u>Семестр</u>	<u>Лекції (год.)</u>	<u>Практичні (год.)</u>	<u>Самостійна робота студента (год.)</u>	<u>Разом (год.)</u>	<u>Залік (сем.)</u>
<u>Денна</u>	<u>3</u>	<u>6</u>	<u>20</u>	<u>16</u>	<u>54</u>	<u>90</u>	<u>6</u>

Робоча програма розроблена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини», спеціальності С4 Психологія, затвердженої вченою радою ЗФУУ (протокол № 10 від «11» червня 2025 року)

Доктор психологічних наук,
професор кафедри психології

(підпис)

М. Максимов

Робочу програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри психології

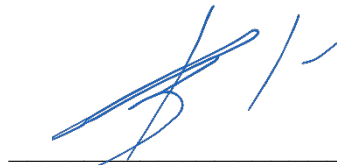
Протокол № 9 від “21” травня 2025 року

Завідувач кафедри психології

(підпис)

І. Клименко

Гарант ОПП «Психологія»

(підпис)

І. Клименко

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів - 3	Галузь знань – С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»	Статус дисципліни вибіркова Мова навчання Українська	
Змістових модулів - 2	Спеціальність: С4 Психологія Освітньо-професійна програма «Психологія»	Рік підготовки	
		3-й	
		Семестр	
			6-й
Загальна кількість кредитів/годин - 3/90		Лекції (год.)	
		20	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 2 год.;	Ступень вищої освіти - Бакалавр	Практичні(год.)	
		16	
		Самостійна робота(год.)	
		54	
		Всього	
		90	
		Вид контролю	
			Залік

2.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Травмофокусоване психологічне консультування» є формування у здобувачів вищої освіти системи знань про психологічні механізми виникнення та наслідки психотравм, а також у набутті практичних навичок консультування клієнтів із травматичним досвідом.

Дисципліна спрямована на розвиток професійних компетентностей у сфері діагностики, підтримки та корекції психотравматичних станів, формування гуманістичної та етичної позиції психолога-консультанта.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Травмофокусоване психологічне консультування» є:

- Ознайомити студентів з поняттям психотравми, її видами та особливостями прояву.
- Розкрити психологічні механізми виникнення та розвитку травматичних станів.
- Сформулювати знання про методи та техніки травмофокусованого консультування.
- Розвинути навички діагностики, інтервенції та підтримки клієнтів із травматичним досвідом.

- Сприяти формуванню гуманістичної та етичної позиції у роботі з травмованими клієнтами.
- Навчити інтегрувати методи травмофокусованого консультування у комплексну психотерапевтичну практику.
- Підготувати студентів до роботи у сфері профілактики та соціальної підтримки осіб із посттравматичними розладами.

2.3. Передумови для вивчення дисципліни.

Для успішного засвоєння дисципліни «Травмофокусоване психологічне консультування» студентам необхідно мати ґрунтовні знання з таких предметів: Пререквізіти:

- Основи психологічного консультування — дисципліна, що вивчає базові принципи, методи та техніки психологічної допомоги клієнтам у процесі консультування.
- Правові засади психолога та психотерапевта — дисципліна, що забезпечує знання про нормативно-правове регулювання професійної діяльності психолога та психотерапевта.
- Феноменологія в психології та психотерапії — курс, що досліджує феноменологічний підхід до розуміння психіки та його застосування у психотерапевтичній практиці.
- Напрямки сучасної психотерапії. Інтеграція, діалог — дисципліна, що розглядає сучасні психотерапевтичні школи та методи, їх інтеграцію й професійний діалог для ефективної допомоги клієнтам.

Після завершення дисципліни студенти зможуть застосовувати отримані знання у таких предметах та професійних сферах:

Постреквізіти:

- Індивідуальна та групова терапія — курс, присвячений теоретичним і практичним основам психотерапевтичної роботи з клієнтами у форматі індивідуальних консультацій та групових занять.
- Рівні психологічних втручань в психосоціальному супроводі — дисципліна, що розглядає різні рівні та форми психологічної допомоги у процесі психосоціального супроводу клієнтів.
- Психологічний супровід військовослужбовців — курс, присвячений теоретичним і практичним засадам надання психологічної підтримки військовим під час служби, бойових дій та соціальної адаптації.
- Психологія сім'ї та подружжя — дисципліна, що досліджує закономірності функціонування сім'ї та подружніх стосунків, їхні психологічні особливості та методи консультування.

3. Зміст навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Травмофокусоване психологічне консультування» складається з двох змістовних модулів:

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи травмофокусованого консультування

Тема 1. Поняття та класифікація психотравм

Психотравма визначається як подія або досвід, що перевищує адаптаційні можливості особистості та призводить до порушення психічної рівноваги. Вона може бути гострою (раптові травматичні події) або хронічною (тривале перебування у стресових умовах). Класифікація психотравм охоплює індивідуальні, колективні, бойові, соціальні та сімейні травми. Усвідомлення різновидів психотравм є основою для вибору адекватних методів консультування та психотерапії.

Тема 2. Психологічні механізми виникнення травматичних станів

Травматичні стани формуються під впливом когнітивних, емоційних та поведінкових факторів. Когнітивні механізми включають спотворене сприйняття події та негативні переконання, емоційні — сильні реакції страху, гніву чи безпорадності, поведінкові — уникання або повторне переживання травми. Важливу роль відіграють індивідуальні особливості особистості та соціальне оточення. Розуміння цих механізмів допомагає консультанту визначати причини проблеми та будувати стратегію допомоги.

Тема 3. Теоретичні моделі травмофокусованої допомоги

Сучасна практика консультування ґрунтується на різних теоретичних моделях. Когнітивно-поведінковий підхід акцентує увагу на зміні дисфункціональних переконань і поведінки, психоаналітичний — на роботі з несвідомими процесами та внутрішніми конфліктами, системний — на взаємодії особистості з соціальним середовищем. Кожна модель має свої переваги й обмеження, тому їх інтеграція дозволяє досягти більшої ефективності. Використання моделей сприяє глибшому розумінню клієнта та його потреб.

Тема 4. Особистісні та соціальні наслідки психотравм

Психотравми мають значний вплив на особистісний розвиток, емоційний стан та соціальне функціонування людини. Вони можуть призводити до порушень самооцінки, втрати життєвих перспектив, розвитку тривожних і депресивних станів. На соціальному рівні травма руйнує сімейні стосунки, ускладнює професійну діяльність та може спричиняти соціальну ізоляцію. Усвідомлення цих наслідків є важливим для побудови ефективних програм підтримки та реабілітації.

Тема 5. Етичні аспекти роботи з травмованими клієнтами

Робота з травмованими клієнтами потребує особливої уваги до етичних принципів. Консультант має дотримуватися конфіденційності, поваги до особистості клієнта та уникати повторної травматизації. Етичні стандарти визначають якість взаємодії та рівень довіри між консультантом і клієнтом. Вони також допомагають забезпечити гуманістичний підхід та професійну відповідальність у процесі консультування.

Змістовий модуль 2. Практичні методи травмофокусованого консультування

Тема 6. Методи діагностики психотравматичних станів

Діагностика травматичних станів включає використання психодіагностичних тестів, клінічного інтерв'ю та спостереження. Вона дозволяє визначити рівень травматизації, її тип та індивідуальні особливості клієнта. Ефективна діагностика є основою для вибору адекватних методів консультування та корекції. Важливим є поєднання кількох інструментів для отримання комплексної картини проблеми.

Тема 7. Техніки індивідуального консультування травмованих клієнтів

Індивідуальне консультування передбачає встановлення довірливого контакту з клієнтом, використання мотиваційного інтерв'ю та когнітивно-поведінкових технік. Основна мета полягає у підвищенні мотивації до змін та формуванні нових стратегій поведінки. Консультант допомагає клієнту усвідомити проблему, визначити ресурси та розробити план подолання травматичного досвіду. Практичні техніки спрямовані на підтримку внутрішніх сил клієнта та розвиток самоконтролю.

Тема 8. Групове консультування та підтримка після травми

Групові програми є важливим інструментом у реабілітації осіб із травматичним досвідом. Вони забезпечують соціальну підтримку, обмін досвідом та формування нових моделей поведінки. Групове консультування сприяє зниженню почуття ізоляції та підвищує мотивацію до змін. Воно також допомагає клієнтам навчитися взаємодіяти у соціальному середовищі та долати труднощі разом.

Тема 9. Профілактика та психоосвіта у роботі з травмами

Профілактика травматичних станів включає освітні програми, соціальні кампанії та індивідуальну роботу з групами ризику. Її мета полягає у формуванні здорового способу життя, розвитку навичок самоконтролю та стресостійкості. Важливим є залучення сім'ї, школи та громади до профілактичних заходів. Ефективна психоосвіта знижує ризик поглиблення травматичних станів та сприяє гармонійному розвитку особистості.

Тема 10. Інтеграція травмофокусованого консультування у психотерапевтичну практику

Психологічне консультування осіб із травмами часто поєднується з іншими методами психотерапії. Інтеграція дозволяє використовувати когнітивно-поведінкові, психоаналітичні та системні підходи у комплексі. Це забезпечує більш глибоку роботу з клієнтом та підвищує ефективність допомоги. Такий підхід сприяє довготривалим позитивним змінам та зниженню ризику рецидивів.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни

Назви змістовних модулів і тем для вивчення	Кількість годин			
	денна форма			
	у тому числі			
	усього	лекц	практ	с.р
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи травмофокусованого консультування				
1. Поняття та класифікація психотравм – визначення травматичних подій, їхні види та особливості впливу на психіку.	10	2	2	6
2. Психологічні механізми виникнення травматичних станів – роль когнітивних, емоційних та поведінкових факторів.	9	2	1	6
3. Теоретичні моделі травмофокусованої допомоги – когнітивно-поведінкові, психоаналітичні та системні підходи.	9	2	1	6
4. Особистісні та соціальні наслідки психотравм – вплив травми на індивідуальний розвиток, сім'ю та соціальне функціонування.	10	2	2	6
5. Етичні аспекти роботи з травмованими клієнтами – професійні стандарти та принципи консультування.	9	2	2	5
Змістовий модуль 2. Практичні методи травмофокусованого консультування				
6. Методи діагностики психотравматичних станів – психодіагностичні інструменти та клінічне інтерв'ю.	9	2	2	5
7. Техніки індивідуального консультування травмованих клієнтів – побудова контакту, мотиваційне інтерв'ю, когнітивно-поведінкові методи.	8	2	1	5
8. Групове консультування та підтримка після травми – роль групових програм у реабілітації та соціальній адаптації.	8	2	1	5
9. Профілактика та психоосвіта у роботі з травмами – освітні та соціальні стратегії запобігання поглибленню травматичних станів.	9	2	2	5
10. Інтеграція травмофокусованого консультування у психотерапевтичну практику – поєднання консультування з іншими методами психологічної допомоги.	9	2	2	5
Усього	90	20	16	54

5. Тематика практичних та занять з дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи травмофокусованого консультування

Практичне заняття 1. Види та прояви психотравм

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте основні види психотравм.
- Назвіть ключові ознаки травматичних станів.
- Зазначте відмінності між гострою та хронічною травмою.
- Опишіть приклади проявів психотравм у сучасному суспільстві.

Практичне заняття 2. Психологічні чинники виникнення травматичних станів

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте роль когнітивних процесів у розвитку травми.
- Назвіть емоційні реакції, що супроводжують психотравму.
- Зазначте значення соціальних факторів у виникненні травматичних станів.
- Опишіть приклади взаємодії психологічних і соціальних чинників.

Практичне заняття 3. Теоретичні моделі травмофокусованої допомоги

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте когнітивно-поведінкову модель роботи з травмою.
- Назвіть особливості психоаналітичного підходу.
- Зазначте переваги системного підходу у консультуванні.
- Опишіть можливості інтеграції різних моделей у практиці.

Практичне заняття 4. Наслідки психотравм для особистості та суспільства

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте психологічні наслідки травматичних подій.
- Назвіть соціальні проблеми, що виникають через психотравми.
- Зазначте вплив травми на сімейні стосунки.
- Опишіть приклади професійних та правових наслідків психотравм.

Практичне заняття 5. Етичні принципи роботи з травмованими клієнтами

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте принцип конфіденційності у роботі консультанта.
- Назвіть етичні стандарти взаємодії з клієнтом.
- Зазначте значення гуманістичного підходу у консультуванні.
- Опишіть приклади етичних дилем у роботі з травмованими клієнтами.

Змістовий модуль 2. Практичні методи травмофокусованого консультування

Практичне заняття 6. Методи діагностики психотравматичних станів

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте основні психодіагностичні методи у роботі з травмою.
- Назвіть особливості клінічного інтерв'ю.
- Зазначте значення спостереження у діагностиці травматичних станів.
- Опишіть приклади комплексного використання діагностичних інструментів.

Практичне заняття 7. Індивідуальне консультування травмованих клієнтів

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте техніку мотиваційного інтерв'ю у роботі з травмою.
- Назвіть особливості когнітивно-поведінкових методів.
- Зазначте значення встановлення довіри у консультуванні.

- Опишіть приклади індивідуальної роботи з травмованим клієнтом.

Практичне заняття 8. Групове консультування та підтримка після травми

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте переваги групових програм реабілітації.
- Назвіть особливості групової динаміки у консультуванні.
- Зазначте значення соціальної підтримки для клієнтів.
- Опишіть приклади ефективних групових методик.

Практичне заняття 9. Профілактика та психоосвіта у роботі з травмами

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте основні напрями профілактики травматичних станів.
- Назвіть освітні та соціальні стратегії профілактики.
- Зазначте роль сім'ї та громади у профілактичній роботі.
- Опишіть приклади успішних психоосвітніх програм.

Практичне заняття 10. Інтеграція травмофокусованого консультування у психотерапевтичну практику

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте можливості поєднання консультування з психотерапією.
- Назвіть переваги інтегративного підходу.
- Зазначте значення комплексної роботи з клієнтом.
- Опишіть приклади успішної інтеграції методів у практиці.

6. Тематика самостійних занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Самостійне заняття 1. Види та прояви психотравм – Визначити поняття психотравми та її основні характеристики. – Охарактеризувати гострі та хронічні травми. – Розглянути класифікацію індивідуальних і колективних травм. – Навести приклади проявів психотравм у сучасному суспільстві. – Проаналізувати особливості впливу травми на психіку.	6
2	Самостійне заняття 2. Психологічні чинники виникнення травматичних станів – Вивчити когнітивні механізми формування травматичних станів. – Охарактеризувати емоційні реакції на психотравму. – Розглянути поведінкові прояви травматичних станів. – Навести приклади взаємодії психологічних і соціальних чинників. – Проаналізувати роль індивідуальних особливостей у розвитку травми.	6
3	Самостійне заняття 3. Теоретичні моделі травмофокусованої допомоги – Вивчити когнітивно-поведінкову модель роботи з травмою.	6

	– Охарактеризувати психоаналітичний підхід до травмофокусованої допомоги. – Розглянути системний підхід у консультуванні травмованих клієнтів. – Порівняти переваги та недоліки різних моделей. – Навести приклади інтеграції моделей у практиці консультування.	
4	Самостійне заняття 4. Наслідки психотравм для особистості та суспільства – Визначити психологічні наслідки травматичних подій. – Охарактеризувати соціальні проблеми, що виникають через психотравми. – Розглянути вплив травми на сімейні стосунки. – Навести приклади професійних та правових наслідків. – Проаналізувати довготривалі наслідки для суспільства.	6
5	Самостійне заняття 5. Етичні принципи роботи з травмованими клієнтами – Вивчити принцип конфіденційності у роботі консультанта. – Охарактеризувати етичні стандарти взаємодії з клієнтом. – Розглянути значення гуманістичного підходу у консультуванні. – Навести приклади етичних дилем у практиці. – Проаналізувати роль професійної відповідальності психолога.	5
6	Самостійне заняття 6. Методи діагностики психотравматичних станів – Вивчити основні психодіагностичні методи. – Охарактеризувати особливості клінічного інтерв'ю. – Розглянути значення спостереження у діагностиці. – Навести приклади комплексного використання діагностичних інструментів. – Порівняти ефективність різних методів діагностики.	5
7	Самостійне заняття 7. Індивідуальне консультування травмованих клієнтів – Вивчити техніку мотиваційного інтерв'ю. – Охарактеризувати когнітивно-поведінкові методи. – Розглянути значення встановлення довіри у консультуванні. – Навести приклади індивідуальної роботи з клієнтом. – Проаналізувати труднощі та бар'єри у процесі консультування.	5
8	Самостійне заняття 8. Групове консультування та підтримка після травми – Вивчити переваги групових програм реабілітації. – Охарактеризувати особливості групової динаміки. – Розглянути значення соціальної підтримки для клієнтів. – Навести приклади ефективних групових методик. – Проаналізувати роль групових програм у профілактиці рецидивів.	5
9	Самостійне заняття 9. Профілактика та психоосвіта у роботі з травмами – Вивчити основні напрями профілактики травматичних станів. – Охарактеризувати освітні та соціальні стратегії профілактики. – Розглянути роль сім'ї та громади у профілактичній роботі. – Навести приклади успішних психоосвітніх програм. – Проаналізувати ефективність профілактичних заходів у різних середовищах.	5

10	Самостійне заняття 10. Інтеграція травмофокусованого консультування у психотерапевтичну практику – Вивчити можливості поєднання консультування з психотерапією. – Охарактеризувати переваги інтегративного підходу. – Розглянути значення комплексної роботи з клієнтом. – Навести приклади успішної інтеграції методів у практиці. – Проаналізувати перспективи розвитку інтегративних програм допомоги.	5
Всього		54

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Травмофокусоване психологічне консультування» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- реферати, презентації;
- залік.

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Травмофокусоване психологічне консультування» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2	
40%	10%	40%	10%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2
1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (5 занять, 5 тем – 5 оцінок). 2. Модульний контроль 1 проводиться на п'ятому практичному занятті. Оцінка за Модульний контроль 1 виставляється на підставі виконання письмового завдання.		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (5 занять, 5 тем – 5 оцінок). 2. Модульний контроль 2 проводиться на останньому практичному занятті. Оцінка за Модульний контроль 2 виставляється на підставі виконання письмового завдання.	

Усі форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів зазначенні в положенні університету про оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.

Шкала оцінювання

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)

85-89	добре	В (дуже добре)
75-84		С (добре)
65-74	задовільно	Д (задовільно)
60-64		Е (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійний проектор	1-10
2	Проекційний екран	
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Google Chrome, Firefox)	
4	Наявність доступу до мережі Інтернет	
5	Персональні комп'ютери, ноутбук	
6	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	
7	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	
8	Програмне забезпечення: ОС Windows	
9	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Бріер Д., Скотт К. Основи травмо-фокусованої психотерапії. Львів: Манускрипт, 2023.
2. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання. Львів: Видавництво Старого Лева, 2022.
3. Климчук В.О. Психологія посттравматичного зростання: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020.
4. Смірнова Т. Травмо-фокусована психотерапія: від стабілізації до зцілення. Наукові праці МАУП, 2025.
5. Фрейд З. Вступ до психоаналізу. Київ: Основи, 1998.
6. Ehlers A. Understanding and treating unwanted trauma memories in PTSD. Zeitschrift für Psychologie, 2010.
7. Giummarra M.J. та ін. Contemporary trauma research. Journal of Psychology, 2015.
8. Judith Lewis Herman Trauma and Recovery. Basic Books, 1992.
9. Shapiro F. Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR). Basic Principles, 2001.
10. Van der Kolk B. The Body Keeps the Score. New York: Viking, 2014.

Додаткові:

1. Чачко С.Л. Психологія травми: методичні рекомендації. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2024.
2. Van der Hart O. Structural Dissociation of the Personality. 2006.
3. Cloitre M. Treatment of Complex PTSD. 2012.
4. Resick P.A. Cognitive Processing Therapy for PTSD. 2008.
5. Ogden P. Sensorimotor Psychotherapy. 2006.
6. Wilson J.P. Trauma Psychology. 2004.
7. Foa E.B. Prolonged Exposure Therapy for PTSD. 2007.
8. Janoff-Bulman R. Shattered Assumptions. 1992.
9. Porges S.W. Polyvagal Theory. 2011.
10. Levine P. Waking the Tiger: Healing Trauma. 1997.

Інформаційні ресурси:

1. [Національний інститут клінічної майстерності NICE: Протокол діагностики та терапії ПТСР.](#)
2. [МОЗ України: Уніфікований клінічний протокол \(2024\).](#)
3. [IPZ УКУ: Публікації з психотравматології.](#)
4. [APA: Trauma Psychology Division.](#)
5. [WHO: Mental Health and Trauma Resources.](#)
6. [ISTSS: International Society for Traumatic Stress Studies.](#)
7. [EMDR Institute: Навчальні матеріали.](#)
8. [National Center for PTSD: Research and guidelines.](#)
9. [European Society for Traumatic Stress Studies.](#)
10. Одеський національний медичний університет – onmedu.edu.ua
11. Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова – onu.edu.ua
12. Український католицький університет – ucu.edu.ua
13. WHO – who.int
14. APA – apa.org
15. ISTSS – istss.org